

Liveblog Bondsdagverkiezingen 2021

[Achtergrond](#) - 27 september 2021 - Auteur: Redactie Duitslandweb

Volgens de voorlopige uitslag van de Duitse Bondsdagverkiezingen is de sociaaldemocratische SPD de grootste partij geworden, de CDU/CSU volgt als tweede. Niet meer de AfD, maar de Groenen zijn nu derde partij. Wie de nieuwe kanselier wordt, is nog niet bekend. De opkomst was 76,6 procent volgens de *Bundeswahlleiter*, 0,4 procent hoger dan in 2017. Alle stemmen zijn geteld. *Dit liveblog werd op zondag 26 en maandag 27 september bijgehouden en is inmiddels gesloten.*

- Voorlopige uitslag: SPD 25,7 procent, CDU/CSU 24,1 procent.
- SPD-lijsttrekker Scholz zet in op coalitie met FDP en Groenen
- Demissionair minister De Bruijn van Buitenlandse Handel: De Groenen en FDP gaan belangrijke rol spelen in formatie
- Die Linke onder kiesdrempel maar toch in Bondsdag, Groenen derde partij

27 september 18:30 uur Duitse media melden dat Robert Habeck vice-kanselier wordt als de Groenen in de regering komen, en niet Annalena Baerbock.

Dat zou intern zo zijn afgesproken, maar de partij heeft het nog niet bekendgemaakt.

14:20 uur Armin Laschet herhaalt dat zijn partij wil regeren, ondanks verlies CDU/CSU-lijsttrekker Armin Laschet heeft zojuist tijdens een persconferentie gezegd dat hij in een gestructureerd proces wil analyseren wat er verkeerd is gegaan en erkent dat hij daar zelf ook aandeel in heeft. De Union wil regeren en de kanselier leveren, maakte hij duidelijk, ook al is de CDU/CSU niet langer de grootste fractie in de Bondsdag. Geen partij heeft een duidelijk mandaat gekregen om te regeren, stelt hij, ook de SPD niet. "Kanselier wordt degene die een meerderheid van de Bondsdag achter zich krijgt", zei Laschet.

FDP-leider Christian Lindner kondigde vanmorgen aan dat hij voorgesprekken (*Vorsondierungen*) gaat voeren met de Groenen. Bij de Groenen trekken Annalena Baerbock en Robert Habeck nu weer samen op, nu de gooi naar het kanseliersschap van Baerbock is mislukt. Baerbock en Habeck zijn duo-voorzitters van de partij.

13:28 uur SPD wint ook twee deelstaatverkiezingen

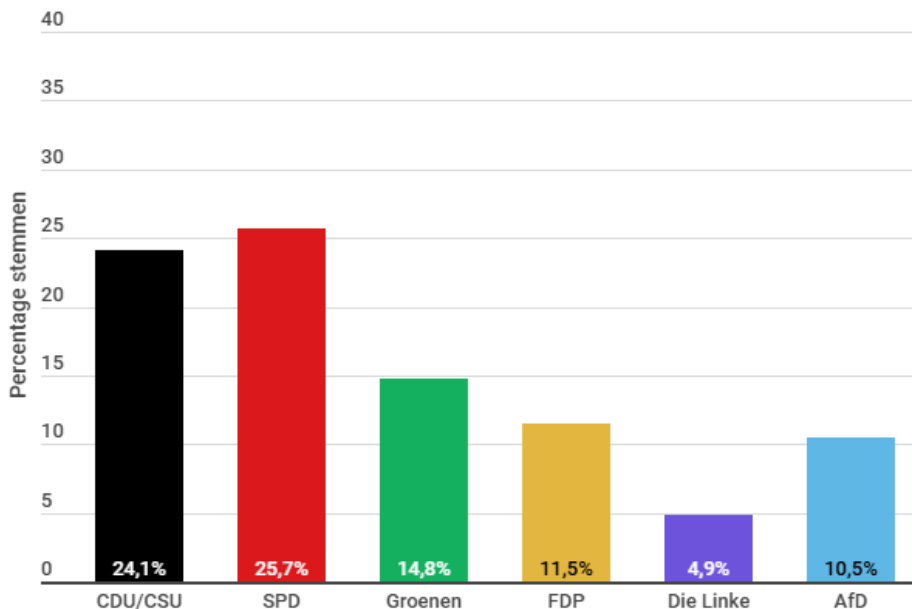
Terwijl de meeste aandacht zondag uitging naar de Bondsdagverkiezingen, vonden in Berlijn en Mecklenburg-Voorpommeren ook [deelstaatverkiezingen](#) plaats. In beide deelstaten is de SPD als grootste partij uit de stembus gekomen.

10:26 uur Scholz zet in op *Ampelkoalition*

SPD-lijsttrekker Olaf Scholz heeft zich vanochtend in Berlijn uitgesproken voor een *Ampelkoalition* (stoplichtcoalitie, rood-geel-groen) met SPD, FDP en de Groenen. De kiezers hebben deze drie partijen sterker gemaakt en dat is volgens Scholz een “duidelijk mandaat”. De CDU/CSU zal niet meer moeten deelnemen aan een nieuwe regering, maar in de oppositie gaan, aldus Scholz. De SPD wil nu “in rust” gaan uitvoeren wat de kiezers als taak hebben gegeven.

7:45 uur voorlopige uitslag

De SPD heeft de nek-aan-nek-race met de CDU/CSU nipt gewonnen. Die Linke is onder de kiesdrempel van 5 procent gezakt. Omdat de partij wel drie *Direktmandate* wist te bemachtigen (dus in drie kiesdistricten volgens de *Erststimmen* de grootste is geworden) mag ze alsnog in de Bondsdag blijven, met alle zetels waar ze volgens de *Zweitstimmen* recht op heeft. Dat is dankzij de [Grundmandatsklausel](#).

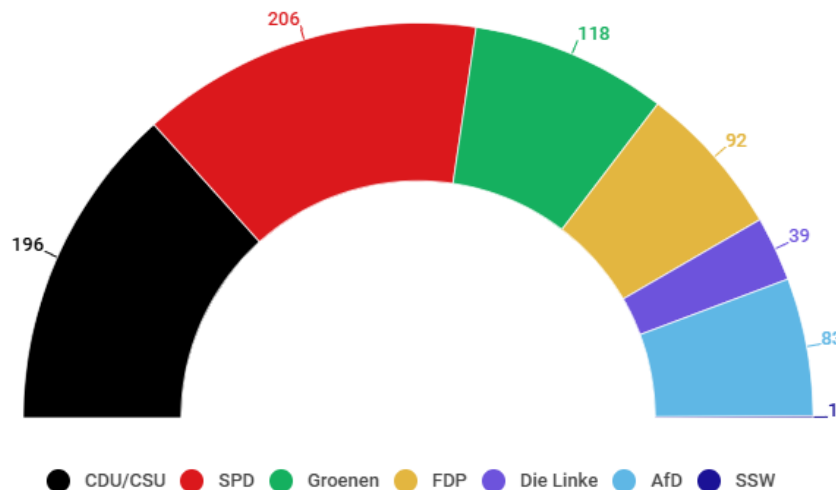

Voorlopige uitslag, alle stemmen geteld

27 september 06:01 uur

Vorläufiges Ergebnis Bundestagswahl: SPD wird stärkste Kraft
<https://t.co/M5RHc05gfO> #btw21 #Bundestagswahl
[#Bundestagswahl21](#)

— tagesschau (@tagesschau) September 27, 2021

Voorlopige zetelverdeling. Bron: Bundeswahlleiter (voorlopig aantal zetels 735)

21:15 uur Berliner Runde

Zowel SPD-leider Olaf Scholz als CDU/CSU-voorzitter Armin Laschet willen een regering vormen, hebben ze vanavond in de Berliner Runde gezegd. In dit debat op de publieke omroep bespraken alle partijleiders vanavond het verkiezingsresultaat. Hoewel er nog geen uitslag is en de CDU/CSU en de SPD in de voorlopige uitslagen heel dicht bij elkaar liggen, kwamen verschillende coalitie-opties op tafel.

Scholz, wiens SPD flink heeft gewonnen, noemde de cijfers tot nu toe “bemoedigend”. Hij ziet daarin een “opdracht een goede, pragmatische regering voor Duitsland” te vormen. Ook Laschet wil regeren, liet hij weten, hoewel de christendemocraten het slechtste resultaat uit hun geschiedenis hebben gehaald. “We moeten uit het midden van de Bondsdag gemeenschappelijkheden vinden”, aldus Laschet. “Kanselier wordt degene die een meerderheid in de Bondsdag heeft.” In Duitsland wordt de kanselier door de Bondsdag gekozen.

Een belangrijke rol bij de coalitieonderhandelingen de komende weken spelen de Groenen en de FDP. De FDP wil liever met de CDU/CSU dan met de SPD regeren, heeft de partij al eerder duidelijk gemaakt. FDP-voorzitter Christian Lindner stelde vanavond voor dat zijn partij en de Groenen eerst samen om tafel gaan zitten. “Onze partijen hebben de grootste verschillen”, aldus Lindner.

Groenen-voorzitter Annalena Baerbock deed geen uitspraak over een specifieke coalitie. Zij wil een regering waarin klimaatbeleid centraal staat, benadrukte ze. Dat de Groenen niet het resultaat hebben gehaald waar ze op hoopten, noemde ze teleurstellend. Maar dat de Groenen veel groter zijn geworden dan vier jaar geleden, geeft duidelijk aan dat de kiezers klimaatbeleid belangrijk vinden, zei ze.

Alle vier de lijsttrekkers hopen dat er voor kerst een nieuwe regering zit. Vier jaar geleden duurden de coalitieonderhandelingen een half jaar, maar zo lang hoeft het nu niet te duren, benadrukten ze.

20:30 uur Reactie demissionair minister Tom de Bruijn:

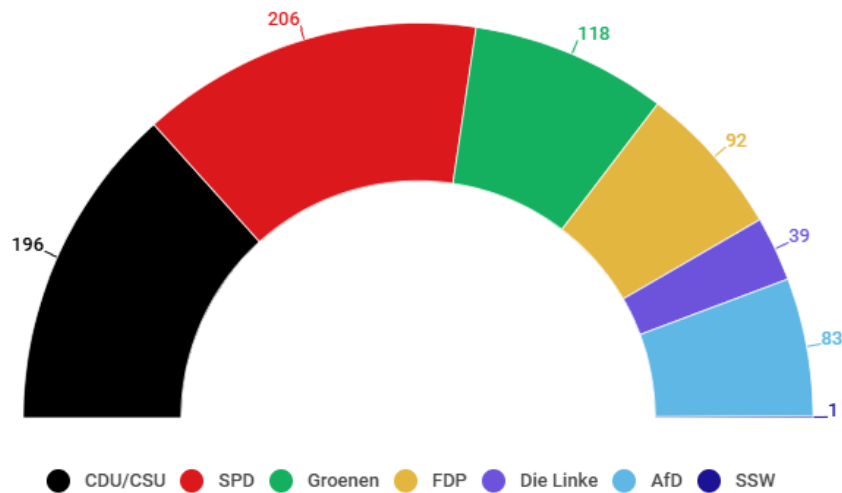
Demissionair minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking Tom de Bruijn zegt in een eerste reactie vanaf de *Wahlabend* in Nieuwspoord in Den Haag:

“Het ziet er naar uit dat de SPD een enorm mooie uitslag heeft behaald. De christen-democraten hebben flink verloren. De Groenen en de FDP gaan een belangrijke rol spelen in de formatie. Van die partijen zullen ook de veranderingen komen. In de buitenlandse politiek zullen de Groenen bijvoorbeeld China en Rusland sterker op mensenrechten aanspreken dan Duitsland tot nu toe deed”, aldus de Bruijn. “Het wordt nu spannend wie welke ministersposten krijgt. Als bijvoorbeeld de FDP Financiën krijgt, dan zal de koers in Europa dichter tegen die van Nederland aan liggen.”

Wie kanselier wordt, dat zal voor Nederland niet veel verschil maken, denkt De Bruijn. “Laschet kent Nederland goed, als minister-president van Noordrijn-Westfalen, maar ook Scholz kent als minister van Financiën vanuit Brussel zijn Nederlandse counterpart natuurlijk goed.” Zelf heeft De Bruijn in de afgelopen weken contact gehad met minister van Economische Zaken Peter Altmaier. “Nu moet er eerst een nieuwe regering worden gevormd. Zodra die er is, nemen wij natuurlijk direct contact op.” Als hij dan nog minister is, wil De Bruijn ook snel naar Berlijn.

20:25 uur Deense minderheidspartij haalt voor het eerst sinds 1953 bondsdagzetel

Een grote stunt lijkt in de maak voor de Deense minderheidspartij Südschleswigsche Wählerverband (SSW). Volgens de tussentijdse uitslagen van de ARD komt de partij op een zetel in de Bondsdag uit. Duitsland heeft een kiesdrempel van 5 procent, maar voor partijen van minderheden geldt een uitzondering. De partij uit Sleeswijk-Holstein heeft aan een enkele zetel genoeg om plaats te nemen in de Bondsdag. Dat zal dan voor het eerst sinds 1953 zijn.

Voorlopige zetelverdeling. Bron: Bundeswahlleiter (voorlopig aantal zetels 735)

20:15 uur Lijsttrekkers treffen elkaar in de Berliner Runde

Om 20.15 uur debatteren alle lijsttrekkers met elkaar over de verkiezingsuitslag in de Berliner Runde. Er zijn reportages, interviews met prominente gasten en analyses en er worden er reacties opgehaald bij de verschillende partijkantoren. (ARD en ZDF)

20:11 uur Die Linke balanceert op het randje van kiesdrempel

Die Linke wordt in de tussenuitslagen op 5 procent ingeschat en moet vrezen niet meer in de Bondsdag vertegenwoordigd te zijn. Duitsland kent een kiesdrempel van 5 procent. Een uitzondering wordt gemaakt voor partijen die drie of meer kiesdistricten voor zich weten te winnen. Als Die Linke daarin slaagt, kan de partij alsnog in de Bondsdag blijven, ook als de kiesdrempel van vijf procent niet wordt gehaald.

19:25 uur Eerste reactie Olaf Scholz (SPD)

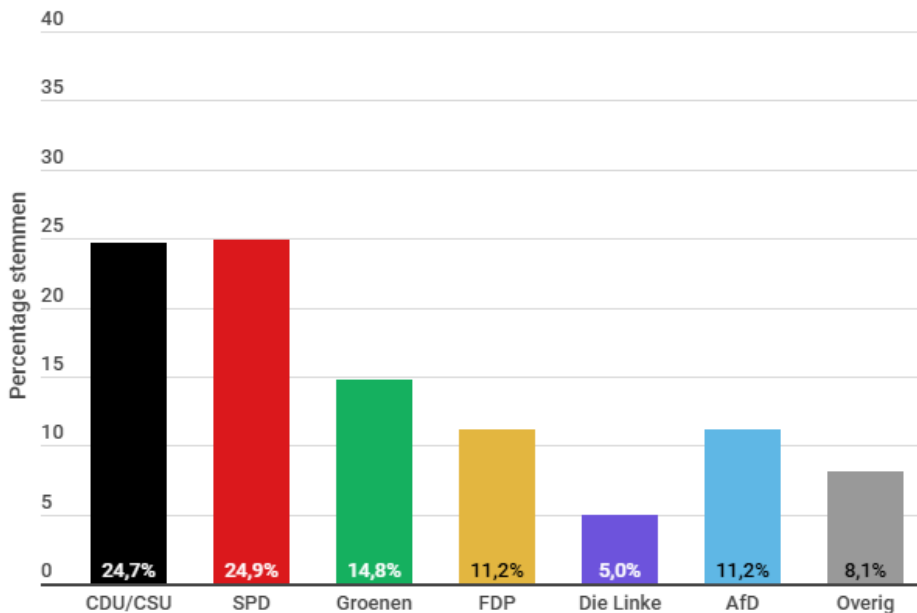
SPD-lijsttrekker Olaf Scholz is blij met de eerste resultaten, liet hij in zijn verklaring weten. "Veel kiezers hebben duidelijk gemaakt dat ze verandering in de regering willen en dat de volgende bondskanselier Olaf Scholz moet heten."

19:01 uur Eerste reactie Armin Laschet (CDU/CSU)

In een eerste reactie laat CDU/CSU-lijsttrekker Armin Laschet weten niet tevreden te zijn met de voorlopige resultaten. "De uitslag stelt alle partijen voor uitdagingen, we moeten tegenstellingen moeten overwinnen om Duitsland samen te houden", aldus Laschet. Hij benadrukte nogmaals tegen een door links geleide regering te zijn, en er alles aan te doen een regering onder leiding van CDU/CSU te bewerkstelligen.

18:43 uur Eerste voorlopige uitslag

Nu de eerste stemmen zijn geteld, brengt de ARD een eerste voorlopige uitslag. Ten opzichte van de Bondsdagverkiezingen van 2017 lijkt de SPD flink meer stemmen binnen te halen, terwijl CDU/CSU op een historische nederlaag afstevent. De Groenen lijken het beste resultaat in de geschiedenis van de partij te behalen.

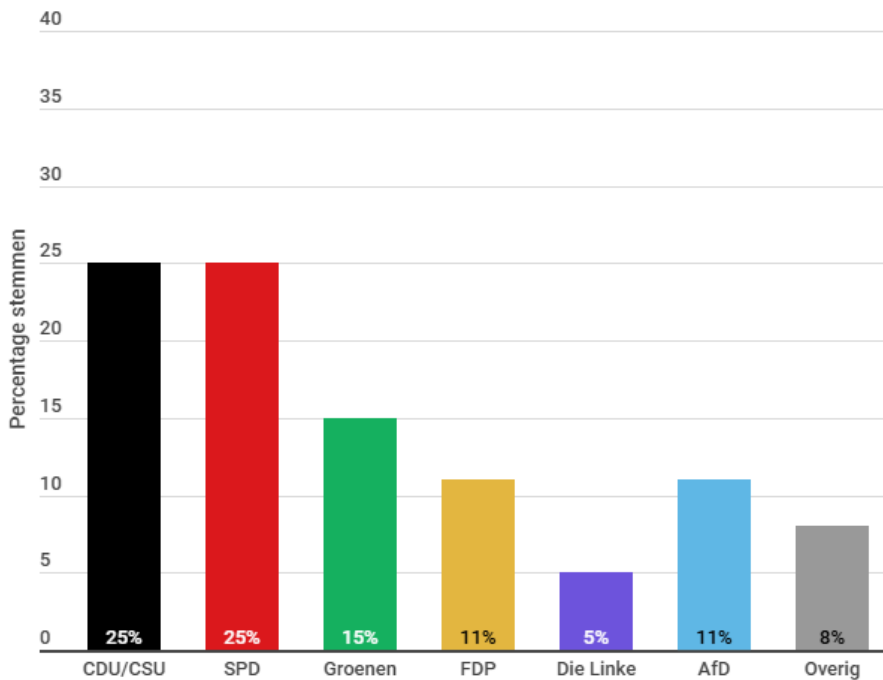

Eerste voorlopige uitslag 18:43 en verkiezingsuitslag 2017

18:20 uur Exitpoll ZDF - SPD grootste partij met 26 procent

In de exitpoll van de ZDF - verricht door peilbureau Forschungsgruppe Wahlen - is de SPD met 26 procent van de stemmen de grootste partij. De CDU/CSU volgt met 24 procent. Dat is een klein verschil met de exitpoll van de ARD (zie hieronder). De resultaten van de overige partijen in de ZDF-exitpoll zijn als volgt: De Groenen: 14,5 procent, FDP: 12 procent, AfD: 10 procent, Die Linke: 5 procent, overig 8,5 procent.

18:00 uur Exitpoll ARD - infratest dimap: CDU/CSU en SPD gaan gelijk op

Exitpoll infratest dimap - Bondsdagverkiezingen 2021

17:32 uur In Berlijn mogen kiezers nog na 18.00 stemmen

In Berlijn kunnen kiezers ook na het sluiten van de stembussen hun stem uitbrengen, dat meldt Der Tagesspiegel. Door lange rijen lukt het veel mensen waarschijnlijk niet om voor 18.00 het stemlokaal te bereiken.

17:24 uur Wahlabend in Nieuwspoot

In Sociëteit Nieuwspoot in Den Haag vindt onze *Wahlabend 2021* plaats. Het programma start met een gesprek met Bas Martejn (Chief Country Officer Nederland Deutsche Bank & bestuurslid DNHK), Thomas Boom (partner Meines Holla & Partners) en Ton Nijhuis (directeur DIA).

Na de eerste verkiezingsuitslagen bespreken deskundigen uit politiek, bedrijfsleven en media onder leiding van Derk Marseille (BNR Nieuwsradio) welke invloed deze op Nederland hebben. Te gast zijn Manon van Beek (CEO TenneT), Allard Castelein (CEO Havenbedrijf Rotterdam), Juurd Eijsvoogel (NRC) en Anna Cavazzini (Europarlementariër Fractie De Groenen). De *Wahlabend* is te volgen via [deze livestream](#) vanaf 17.30

Om 18.00uur is er op NPO Radio 1 een speciale verkiezingsuitzending. Daar duidt Duitslandweb-collega Marja Verburg de exitpolls.

17:05 uur Factsheet Duitse verkiezingen

Over ongeveer een uur sluiten de stembureaus. Ruim 60 miljoen mensen hebben de kans gehad om hun stem uit te brengen. Alle Duitsers mogen twee stemmen uitbrengen; een directe kandidaat uit het eigen kiesdistrict, en een stem op een landelijke partij. De partijen hebben vanwege de kiesdrempel minstens 5 procent van de stemmen nodig om ook daadwerkelijk in de Bondsdag te komen. Lees meer achtergrondinformatie over de Bondsdagverkiezingen in [ons factsheet](#).

15:44 uur Meer dan 4200 strafbare feiten rondom verkiezingen

Rond de Duitse verkiezingen zijn meer dan 4200 delicten geregistreerd bij de veiligheidsinstanties, schrijft [Die Welt](#). Het zou vooral gaan om schade aan verkiezingsposters, maar ook beledigingen en geweldsdelicten. De gemelde strafbare feiten zijn gerelateerd aan de verkiezingen, zowel de Bondsdag- als de deelstaatverkiezingen in Mecklenburg-Voorpommeren en Berlijn.

Minister van Gezondheid Jens Spahn linkt het hoge aantal strafbare feiten rondom de verkiezingen aan de coronacrisis. Hij spreekt in [Die Welt](#) van 'pandemie-

extremisme'. "Het is de eerste verkiezingsstrijd die ik meemaak, dat bij haast elke openbare bijeenkomst grote groepen, vaak agressieve mensen zijn."

12:32 uur CDU-lijsttrekker Armin Laschet vouwt stembiljet verkeerd - discussie over geldigheid stem

Kanselierkandidaat van de CDU/CSU Armin Laschet heeft bij het uitbrengen van zijn stem het formulier verkeerd opgevouwen. Daardoor was te zien wat hij heeft gestemd. Fotografen legden het moment vast. Volgens het Duitse kiesgeheim is dat niet toegestaan, en moet het stembiljet zo worden opgevouwen dat niet te zien is wat er op het papier is aangekruist.

In het geval dat iemands stem zichtbaar is, zijn de medewerkers van het stembureau verplicht de stem af te wijzen, aldus de Bundeswahlleiter. Maar als een foutief opgevouwen stem toch in de stemurn belandt - zoals bij Laschet het geval was - kan hij niet meer worden uitgezocht. In dat geval is de stem toch geldig.

(1/3) Aus aktuellem Anlass: Ein bundesweit bekannter Politiker hat wie erwartet seine eigene Partei gewählt. Eine Wählerbeeinflussung kann darin nicht gesehen werden.

— Der Bundeswahlleiter (@Wahlleiter_Bund) [September 26, 2021](#)

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/46146/liveblog-bondsdagverkiezingen-2021>